

**БІЛІМ БЕРУ ҚҰҚЫҒЫ
ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЕ ПРАВО
EDUCATIONA L LAW**

МРНТИ:14.01.85
УДК: 371.487

Х.Р. Искакова¹, А.Т. Камза²

*¹«Жангелдин атындағы орта мектебі Қараарша бастауыш мектебімен» КММ,
Алматы облысы, Жамбыл ауданы, Қазақстан
² Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университеті*

**ТУҒАН ӨЛКЕНІ ЗЕРТТЕУДЕГІ БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ
ЗЕРТТЕУ ЖҰМЫСТАРЫН ҚҰҚЫҚТЫҚ РЕТТЕУ**

Аңдатпа

Зерттеу жұмысы-қоршаған әлемді тануға, білім алуға тәуелсіздікке бағытталған туған өлкенің тарихын зерттеудің ең тиімді әдісі. Оқушылардың ауыл тұрғындарының мәдениеті, салт-дәстүрлері туралы зерттеу жұмыстарының өзектілігі- қазіргі уақытта ата-бабалар мәдениетін жандандыру, азаматтың адамгершілік тұлғасын тәрбиелеу үшін өзінің кіші Отанының тарихын зерттеу қажеттілігі өткір сезілуде. Зерттеу жұмыстарына арналған тақырыптар өздігінен ұсынылады.

Түйін сөздер: мораль, норма, құқық, ғылыми зерттеу, туған өлке, білім алушы, ғылыми жетекші, патриоттық білім, дарынды бала.

Kh.R. Iskakova¹, A.T. Kamza²

*¹KSU "Secondary school named after Zhangeldin with primary school Karaarsh"
Almaty region, Zhambyl district, Kazakhstan
² Abai Kazakh National Pedagogical University*

**LEGAL REGULATION OF STUDENTS' RESEARCH
WORK IN THE STUDY OF THEIR NATIVE LAND**

Abstract

Research work is the most effective method of studying the history of the native land, aimed at cognition of the surrounding world, obtaining knowledge. The relevance of students' research work on the culture, traditions and customs of the rural population-at present, there is an acute need to study the history of their small homeland for the revival of ancestral culture, education of the moral personality of a citizen. Topics for research work are offered independently.

Keywords: morality, norm, law, scientific research, native land, student, supervisor, patriotic education, gifted child.

Искакова Х.Р. ¹, Камза А.Т. ²

*¹КГУ «Средняя школа имени Жангелдина с начальной школой Караарша»
Алматинский область, Жамбылский район, Казахстан
² Казахский национальный педагогический университет имени Абая*

**ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКОЙ РАБОТЫ
ОБУЧАЮЩИХСЯ В ИЗУЧЕНИИ РОДНОГО КРАЯ**

Аннотация

Исследовательская работа - наиболее эффективный метод изучения истории родного края, направленный на познание окружающего мира, получение знаний. Актуальность исследовательской работы учащихся о культуре, традициях и обычаях сельского населения-в настоящее время остро ощущается необходимость изучения истории своей малой Родины для возрождения культуры

предков, воспитания нравственной личности гражданина. Темы для исследовательской работы предлагаются самостоятельно.

Ключевые слова: мораль, норма, права, научное исследование, родной край, обучающийся, научный руководитель, патриотическое образование, одаренный ребенок.

Кіріспе. Бүкіл әлемде, барлық елдерде мәдениеттің, діннің тарихи қалыптасқан дәстүрлері бар, қоғам өмірі белгілі бір моральдық нормаларға негізделген. Қазақстанда саясатта ғана емес, адамдардың өмірінде де үлкен өзгерістер болып жатыр. Қоғамда әртүрлі жағымсыз құбылыстармен толтырылған әлеуметтік, психологиялық, моральдық бос орындар пайда болды. Жасөспірімдердің мінез-құлқы өзгерді, олардың агрессивтілігі артты. Мәдениеттің ұлттық дәстүрлерінің жоғалуы, отбасылық құрылымдардан бас тарту ұрпақтардың байланысын жоғалтуға әкелді. Қоғамның руханиятсыздығы, өз тілін қолданбауы, психологиялық күйреу қазақ халқының болашағы жоқ деген тұжырымдарды тудырады.

Өмір сүрудің бір тәсілі ретінде қазақ халқының дәстүрлі өмір салтындағы ең жақсысын түсіну және бағалау үшін өз тарихына көз сала отырып, зерттеуді қабылдауға болады. Қазақ ауылының кез келгенінде қасиетті тарихи жерлері, қорықтары ескі қоныстары болады. Туған топырағынан нәр алған, елге аты танылған ата-баба батырлары, ақын-жыраулары, ғалымдары болады. Оларды зерттеу, тарихқа енгізу сол елдің азаматтарының, жастарының міндеті. Оқушылардың ғылыми зерттеу жұмысымен айналысуға жетекшілік жасағанда алдымен туған өлкені жан-жақты зерттеуден бастау - рухани қағидаттары сақталған, сенім, еңбекқорлық, үлкендерге құрмет, азғындық жаман әдеттерге теріс көзқарасы бар жас ұрпақты тәрбиелеудің басы болып саналады.

Дарынды балаларды оқытуда зерттеу әдісін қолдану қажеттілігі олардың табиғи қызығушылығының жоғарылығымен, қоршаған ортасына деген құштарлығының басымдылығымен түсіндіріледі. Оқушының өзіндік зерттеу әрекеті оның өзіндік талабын қанағаттандыруға ықпал етеді. Оқушылар қоршаған ортамен таныса отырып, өзіндік зерттеу әрекетінің көмегімен жаңа білімді дайын күйінде емес, өзі ізденіп ашады [1].

Зерттеу жұмысы-қоршаған әлемді тануға, білім алуға тәуелсіздікке бағытталған туған өлкенің тарихын зерттеудің ең тиімді әдісі. Оқушылардың ауыл тұрғындарының мәдениеті, салт-дәстүрлері туралы зерттеу жұмыстарының өзектілігі- қазіргі уақытта ата-бабалар мәдениетін жандандыру, азаматтың адамгершілік тұлғасын тәрбиелеу үшін өзінің кіші Отанының тарихын зерттеу қажеттілігі өткір сезілуде. Зерттеу жұмыстарына арналған тақырыптар өздігінен ұсынылады.

Оқушылар тобымен зерттеу жұмыстарын біз 2016 жылы бастадық. Міне, 6 жыл бойы бұл жұмыс тоқтамайды. Жұмыстар түрлі деңгейдегі аудандық, қалалық республикалық конференцияларда қорғалды және диплом, грамоталармен марапатталды. «Менің кіші Отаным, табиғат, мәдениет, этнос», тақырыптары бойынша облыстық конкурстарының жүлдегерлері шықты.

Негізгі бөлім

Оқушылардың Ғылыми-Зерттеу жұмысының бүкіл процесін бірнеше кезеңге бөлуге болады:

Бірінші кезең-мотивация-туған өлкесін зерттеу аясында жұмыс істегісі келетін қабілетті оқушыларды анықтау. Бұл ең оңай кезең, өйткені тілек білдірушілер көп және әркім өз үлесін қосуға тырысады.

Екінші кезең-зерттеу жұмысының бағытын таңдау-тақырыпты таңдау, мәселені белгілеу, Зерттеудің мақсаты мен міндеттерін анықтау.

Мақсаттар жұмыс тақырыбымен анықталады. Біздің зерттеу жұмыстарымыздың бейініне сәйкес міндеттер келесідей:

Әдеби материалды жинау және талдау. Ескі тұрғындардың естеліктерін жазып алу.

Фотоматериалды жинау.

Мектептің мұражай бөлмесін толықтыру үшін күнделікті заттарды жинау.

Қорытынды жасау. Зерттеу жұмысын ресімдеу

Үшінші кезең-жұмыс жетекшісінің және білім алушылардың ынтымақтастығы.

Ең алдымен, бұл нақты зерттеулермен айналысатын балалармен жеке жұмыс, соның ішінде материал жинау; мұрағаттардағы, мұражайлардағы, кітапханалардағы жұмыс; ауыл тұрғындарымен жеке кездесулер; фото және видео түсіру.

Төртінші кезең-жұмысты жобалау кезеңі. Орындалған зерттеулерді зерттеу жобалары, рефераттар немесе баяндамалар түрінде ресімдеу, оған мәтіннің құрылымы бойынша жұмыс кіреді;

компьютерлік мәтіндік және графикалық бағдарламаларды пайдалану; презентациялар мен фильмдер жасау; жұмысты рецензиялау және т. б.

Соңғы кезең – жұмыстың қорытындысын шығару кезеңі, әдетте-әр түрлі деңгейдегі ғылыми-практикалық конференцияларда зерттеу жұмыстарын қорғау; мектептің ашық іс-шаралары, конкурстарға, олимпиадаларға және т. б. қатысу [2, 41 б.].

Мұғалімдер жүзеге асыратын оқушылардың зерттеу қызметі оқушылардың тұрақты оқу-зерттеу дағдылары мен қабілеттерін қалыптастыруға ғана емес, сонымен қатар балалардың белсенді азаматтық ұстанымын, өзінің кіші отанына деген сүйіспеншілік сезімін, жақындарының тағдыры үшін жауапкершілікті, жерлестерінің өткенін құрметтеуге және т. б. көмектеседі.

Келешекте этнографиялық бөлмені безендіру үшін ескі ауылдың этномәдениетін зерделеу үшін дәстүрлі ескі ауыл мәдениеті нысандарын, заттарын жинауды жалғастыруды жоспарлау керек.

«Ірі қалалардан тыс жерде тұратындардың барлығы дерлік дәстүрлі мәдениеттің немесе оның элементтерінің тасымалдаушысы болып табылады.

Дәстүрлі мәдениет – бұл біздің жеке санамыздың бөлігі, біз оны үйренгіміз келеді немесе қаламаймыз-бұл біздің берілгендігіміз. Егер біз оны байқамасақ, оны жоққа шығарамыз – біз өзімізді байқаймыз, өзімізді қабылдамаймыз, сондықтан дәстүрлі мәдениетті зерттеу қажет» [3, 25 б.].

Біздің географиялық тұрғыдан нақты дәстүрлі мәдениеттерді зерттеу мен танымал етуге қатысуымыз – мәдени дағдарысты еңсеруге қосқан елеулі үлесіміз. Біздің зерттеулеріміз неғұрлым нақты және егжей-тегжейлі болса, соғұрлым олар құнды болады. Есте сақтау керек-әр ауыл дерлік өзіндік дәстүрлі мәдениетімен, дәстүрлерімен, салт-дәстүрлерімен ерекшеленеді, айталық, бір қарағанда түсініксіз нюанстардан өзгеше.

Өткенге оралу мүмкін емес, бірақ бұл қажет емес шығар. Бірақ ұрпақтар жинаған ақпарат қазіргі адамға айналасындағы әлемді жаңа жолмен көруге және түсінуге көмектеседі.

Мектеп – педагогтар мен оқушылар, туған өлкенің дәстүрлі мәдениет элементтерінің тасымалдаушылары – біз өзіміздің төл мәдениетіміздің сақталуына жауапты болуға, сауатты зерделеуге, танымал етуге, оны мақтан етуге тиіспіз. Бұл адамдарды, мәдениетті, табиғатты құтқарудың кепілі.

Жоғарыдағыларды қорыта келгенде,

Туған өлкенің тарихын зерттеу арқылы патриоттық тәрбие мен білім беру мәселесі қоғам дамуының барлық кезеңінде болған және бола бермек. Дұрыс патриоттық білім беру болашақта адамзаттың көптеген проблемаларының алдын алуға көмектеседі. Дәл мектеп жасында бала жүйелі білім негіздерін алады; мұнда оның мінез-құлқының, ерік-жігерінің, адамгершілік қасиетінің ерекшеліктері қалыптасып, дамып отырады. Бала тәрбиесінде маңызды нәрсе жетіспейтін болса, бұл олқылықтар кейінірек пайда болады және назардан тыс қалмайды [4, 17 б.].

Туған өлкеге деген сүйіспеншілік, туған тарихына деген тағымды қалыптастыратын білім одан әрі дамып, жас жеткіншектерді тәрбиелеуде маңызды рөл атқаратын ұстаздар мен оқыту әдістемелерінің кемшіліктері түзетіледі деп сенеміз.

Туған жерді, дәстүрлі мәдениетті зерттеу әр түрлі жоспарларда өзекті: яғни,

– мемлекет деңгейінде-толеранттылық мәселелерін шешуде, патриотизмді, құқықты дамытуда және халықтың азаматтық ұстанымында;

– этностар үшін – бұл олардың өзіндік мәдениеттерінің сақталуын қамтамасыз етеді.

Бұл өте маңызды, өйткені мәдениеттердің алуан түрлілігін сақтау ел мәдениетінің тұрақты және дағдарыссыз өмір сүруі үшін қажет. Ал жеке алынған азамат өзін-өзі танытуда, өз мүдделерінің іске асуын табуда, өзінің туған мәдениеті кеңістігінде өзінің «мен», ұлттық бірегейленуін табуда.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. *Тлеубергенова Светлана Сайлауовна Оқушылардың ғылыми-зерттеу жұмыстарын ұйымдастыру //https://oqi-zaman.kz/?p=17205*

2. *Арцев М.Н. Учебно-исследовательская работа учащихся : методические рекомендации для учащихся для учащихся и педагогов / М. Н. Арцев //Завуч. – 2015. – № 6. – С. 4-29.*

3. *Белых С.Л. Управление исследовательской активности ученика: методическое пособие для педагогов средних школ, гимназий, лицеев / С.Л. Белых. – Комментарии А. С. Савичева. Под ред. А.С. Обухова. – М.: Журнал «Исследовательская работа школьников», 2017. – С. 56 .*

4. *Қ.Бітібаева «Оқушыларды ғылыми – зерттеу жұмысына баулу жолдары», Семей «Үш биік баспасы ЖШС».2017-37 б.*